

Anna Pardyka

Zarys historii dworu w Kębłach

Fot. Anna Pardyka (cyt. dalej AP)

Kębło było wsią królewską, tenutą należącą do starostwa wąwolnickiego. Dobra te dzierżawili od polskich królów starostowie wąwolnicko – kazimierscy, którzy w Kębłach posiadali dwór i folwark. **W latach 1451 -1452 pierwsi starostowie Rawici z Ostrowa (Ostrowscy) wystawili w Kębłach pierwszy dwór**, będący ich główną rezydencją. W 1650 roku poświadczony jest dom starosty wąwolnickiego, który znajdował się naprzeciw kaplicy Matki Bożej Kębelskiej, z której kultu słynie Kębło. Podczas potopu dwór został zniszczony. Kębło w XVI- XVIII wieku należało do starostów wąwolnickich m.in: Firlejów, Szczuków, Gałęzowskich, Małachowskich. Od 1828 do 1831 roku było własnością księżnej Anny z Zamojskich Sapieżyny i księcia Adama J. Czartoryskiego. Skonfiskowane po powstaniu listopadowym dobra Czartoryskiego wystawiono na licytację. Kębło nabył w 1839 r. Tomasz Łubieński, który wkrótce odstąpił je Ignacemu Wesslowi z Kraczewic należących do klucza dóbr Karczmiska będących w posiadaniu tej rodziny.

W latach 1873- 1880 Ignacy Wessel w miejsce odnotowanego w 1838 roku drewnianego dworu (z czasem murowanego?) wybudował murowany, obecny dwór nadając mu eklektyczną formę. Parterowo - piętrowy budynek zwany popularnie pałacem, zbudowany na literze H nosi cechy neoklasycyzmu w wersji włoskiej. Wessel otoczył go 10 hektarowym parkiem krajobrazowym położonym nad zasilanym własnym źródłem stawem.

Syn Ignacego - **Stanisław Wessel** mieszkający w Kębłę wraz żoną Zofią z Rostworowskich w latach 1897-1910 wspierał finansowo rozwój kultury i oświaty polskiej pod zaborami przyczyniając się wydatnie do powstawania Filharmonii Narodowej w Warszawie oraz polskiej Szkoły Lubelskiej w Lublinie, od 19015 roku działał na rzecz Polskiej Macierzy Szkolnej, od 1917 roku przystąpił do Komitetu Ofiary Narodowej, w którym działał m.in. Józef Piłsudski, a po odzyskaniu niepodległości wspomagał rozwijający się Katolicki Uniwersytet Lubelski m.in. oddając na potrzeby mieszkalne studentów i profesorów swoją kamienicę na ul. Niecałej w Lublinie (funkcjonujący do dziś akademik męski) oraz fundując dwie sale wykładowe tej uczelni.

W 1863 roku z Kębła do powstania styczniowego wyruszył 15-letni wówczas Teofil Ulewski, syn ekonoma, zarządcy urodzony i zamieszkały w kębelskim majątku Wessła. Walcząc w oddziale Kajetana Cieszkowskiego – Ćwieka szczęśliwie przeżył powstanie i doczekał niepodległej Polski.

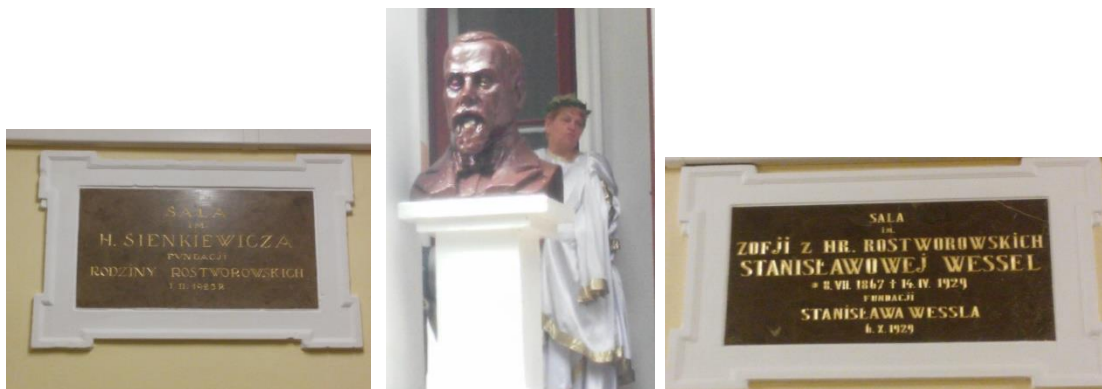
Rodzina Wessłów i Rostworowskich w Żyrzynie: I rząd od lewej Zofia z Rostworowskich Wessłowa (właścicielka Kębła w latach 1897-1910), Leonia z Rostworowskich Wierusz – Kowalska, Antoni Rostworowski (właściciel majątków Milejowa i w latach 1910 -1934 Kębła – po turecku), Maria Rostworowska córka Antoniego, Wojciech Rostworowski. II rząd od lewej: Teresa z Lublinieckich Rostworowska, wdowa po Stanisławie malarzu, Marie-Rose z bar. Christian Rostworowska, żona prof. Michała – prawnika. Fot. za: W. Rostworowski, *Jak wyglądał stary Milejów i jak się tam kiedyś żyło*, Wiadomości Ziemiańskie, 2004 nr 1

W 1910 roku od Stanisława i Zofii Wessłów odkupił Kębło kuzyn Zofii – hrabia Antoni Rostworowski z Milejowa, właściciel około 2,5 tys. hektarów, który zamieszkał tu z rodziną – żoną i ośmiorgiem dzieci (z czego troje urodziło się po przenosinach do Kębła) i zdecydowanie lepiej układał swe relacje z pracownikami folwarcznymi i mieszkańcami niż poprzedni właściciele. **Antoni Rostworowski był niezwykle aktywnym działaczem społecznym i patriotą o wielkich zasługach na rzecz Polski i społeczeństwa, m.in.** podczas zaborów w Kębłe organizował tajne obozy skautowe, wspierał finansowo działalność powstałej po 1906 roku Szkoły Lubelskiej, współtworzył Muzeum Lubelskie, współpracował z Komitetem Narodowym Polskim i **Romanem Dmowskim**.

Antoni Rostworowski (1871-1934) . Fot. j.w.; Tajny obóz harcerski w Kębłe w 1913 roku u Antoniego Rostworowskiego. Fot. za *Księga jubileuszowa 50-lecia KUL*, Lublin 1969

Po odzyskaniu niepodległości podczas ofensywy bolszewickiej w 1920 roku organizował samoobronę cywilną w Lublinie. Znalazł się w gronie czołowych organizatorów Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, którego działalność też finansował. W 1923 roku ufundował tam wraz z rodziną Rostworowskich salę wykładową imienia swego krewnego **Henryka Sienkiewicza** wraz z popiersiem pisarza dłuta Piusa Welońskiego. Popiersie pisarza znajduje się obecnie przy wejściu do dworu w Kębłe.

Popiersie Henryka Sienkiewicza (podczas organizowanego przez SOSW w Kęble w 2016 roku Narodowego Czytania „*Quo vadis*”) oraz po lewej: tablica nad salą wykładową KUL ufundowaną przez rodziną Rostworowskich i po prawej: jedna z dwu tablic nad dwiema salami KUL ufundowanymi przez Ignacego Wessła (fot.AP)

W Drugiej Rzeczypospolitej Antoni Rostworowski podejmował wiele inicjatyw na rzecz rozwoju oświaty powszechnej np. wobec 7-klasowej szkoły powszechnej w Milejowie, w Kęble ufundował prywatną 4-klasową szkołę dla dzieci folwarcznych, wraz z mieszkańcami Rogalowa ufundował budynek tamtejszej szkółki i spółdzielni, był prezesem Komitetu Budowy Publicznej Szkoły Powszechnej w Wąwolnicy, wspierał szkoły rolnicze w Nałęczowie (szczególnie Szkołę Ziemianek) i w Kijanach, fundował stypendia zdolnym uczniom, był inicjatorem przedsiębiorczości gospodarczej, działał na rzecz rozwoju rolnictwa, angażował się w inicjatywy kościelne (w tym budowę kościoła w Wąwolnicy), działalność religijną, charytatywną i kulturalną. Uehonorowany został m.in. tytułem Szambelana Ojca św. Piusa XI i orderem Polonia Restituta. Zmarł w 1934 roku i pochowany został w habitie franciszkańskim na cmentarzu w Wąwolnicy.

W 1936 roku Kębło nabył inżynier Paweł Janiszewski, dyrektor lubelskiej drożdżowni będącej własnością Stanisława Wrzodaka i traktował ją jako letnią rezydencję.

Do dziś obok XIX- wiecznego dworu - pałacu znajduje się **drewniana oficyna** zamieszkiwana dawniej przez zarządcę majątku i liczną rodziną Antoniego Rostworowskiego, w tym jego syna **Jana Marię Rostworowskiego**, publicystę, oficera AK, cichociemnego, który zginął w 1944 roku w niemieckim obozie zagłady w Gross Rosen.

Na sąsiednim wzniesieniu znajdują się **budynki folwarczne**: pochodzące z przełomu XIX i XX wieku rządówka i spichlerz murowany oraz murowany magazyn na zboże z datą 1940 roku. Nie zachowały się m.in. czworaki położone, niekorzystnie dla ich mieszkańców,

w kotlinie ciągnącej się u stóp zespołu pałacowo – parkowego.

Dwór w Kęble z pomieszczeniem oranżerii przed przebudową (po lewej) – 2 poł. lat 40-tych XX wieku
(fot. NN)

Nie zachowała się również przebudowana i nadbudowana podczas remontu pałacu w latach 70-tych XX wieku a funkcjonująca w dwudziestoleciu międzywojennym **oranżeria** znajdująca się w południowym skrzydle, która służyła też jako taras. W cieplarni rosły palmy, cytrusy, krzewy laurowe, a na niewielkim oczku wodnym - nenufary zwane liliami wodnymi oraz liczne papirusy. Z oranżerii było przejście do istniejącego do dziś i efektownie prezentującego się **salonu** zakończonego półokrągłą absydą, oddzieloną od części tego obszernego pomieszczenia parą kanelowanych kolumn. Salon był nie tylko salą reprezentacyjną, balową, ale w czasach Rostworowskich był też miejscem nabożeństw, do których służył przenośny ołtarz. **Do dziś w salonie i w pałacu zachowały się charakterystyczne detale z epoki:** posadzki z mozaikami, podłogi, drzwi, ozdobne piece kaflowe z gzymsami, pilastry, sztukaterie oraz narożne fasety.

Polonez salonie w wykonaniu zespołu ROSA – zespołu tańca gminy Janowiec podczas Wieczornicy Patriotycznej z okazji 100-lecia Odzyskania Niepodległości. (fot. AP)

W parku, naprzeciwko oranżerii wyróżnia się sztucznym kształtem tzw. **ślimak** – niewielki kopiec, który przed II wojną okrążała wąska ścieżka obsadzona nisko strzyżonym żywopłotem grabowym, prowadząca na małą platformę mającą być w zamyśle twórców parku miejscem romantycznych schadzek. W jego pobliżu znajdowały się też wówczas korty tenisowe. Ukwieconemu parkowi uroku dodawały spacerujące po nim pawie. Ozdobą parku był też **kilkusetletni dąb** (570 cm w obwodzie) rosnący nad stawem - powalony podczas burzy w 2011 roku.

Podczas II wojny światowej zarząd majątkiem przejęli Niemcy, pod koniec wojny kwaterowali tu Rosjanie i kościuszkowcy. Majątek po wojnie został rozparcelowany. Salon został zdewastowany m.in. przez zakwaterowane w nim przez wojsko konie. **Rekonstrukcji zniszczonych sztukaterii, pilastrów podjął się bezinteresownie w latach 50-tych XX wieku artysta Józef Gosławski** (twórca m.in. popularnej w PRLu pięcioletówki z rybakami i pomnika Fryderyka Chopina w Żelazowej Woli). Ten pochodzący z Wąwolnicy rzeźbiarz i medalier swoją pierwszą płaskorzeźbę wykonał będąc uczniem Szkoły Powszechnej w Wąwolnicy (1916-1923) na konkurs zorganizowany przez Antoniego Rostworowskiego w Kęble.

Salon i mozaika powitalna przed wejściem do pałacu (fot. AP)

W 1947 roku zorganizowano w pałacu **Państwowy Dom Dziecka**. W 1982 r. przekształcono go w **Państwowy Zakład Wychowawczy dla Dzieci Upośledzonych**. W 1996 r. powstała tu Szkoła Przystosowująca do Pracy Zawodowej dla Upośledzonych w Stopniu Umiarkowanym i Znacznym im. św. Franciszka z Asyżu. **Od 2003 r. w pałacu funkcjonuje Zespół Specjalnych Ośrodków Szkolno-Wychowawczych w Puławach**. W skład Ośrodka wchodzi: trzyletnia Szkoła Przystosowująca do Pracy oraz nowoczesny internat dobudowany od strony zachodniej w 2014 r.

W 2015 roku podopieczny SOSW w Kęble Paweł Gąsiorowski z Wąwolnicy zdobył złoty i brązowy medal w kolarstwie na XV Igrzyskach Olimpiad Specjalnych w Los Angeles. Sukcesy w sporcie, w tym te w skali międzynarodowej osiągnęli i osiągają również inni podopieczni i absolwenci Ośrodka.

W pracy wykorzystane zostały **źródła**: S. Osipowicz [Opis Kazimierza Dolnego i okolic w 1838 roku], mps; **publikacje**: E. Janas, *Z dziejów Wąwolnicy w XVII i XVIII wieku*, w: Dzieje Wąwolnicy pod red. S. Partyckiego, Wąwolnica 1992, S. Wisniewski, *Wąwolnica w okresie zaborów*, w: Dzieje Wąwolnicy..., *Studium uwarunkowań konserwatorskich dla planowania przestrzennego gm. Wąwolnica* pod red. J. Czerepińskiej, Lublin 1997 mps., F. Stopniak, *Kult Matki Boskiej Kębelskiej w Maryjnym Sanktuarium w Wąwolnicy w Kęble Wąwolnickim*, w: Matka Boska Kębelska, Lublin 1980, S.J. Rostworowski, *Zofia z Rostworowskich Wessłowa - nauczycielka i działaczka społeczna, okresowo współwłaścicielka Kębła*- [www. http://www.sanktuarium-wawolnica.pl/czytelnia](http://www.sanktuarium-wawolnica.pl/czytelnia) dostęp 6.12.2018r., S. J. Rostworowski, *Antoni Rostworowski – inicjator przedsiębiorczości gospodarczej i społecznik wielkiej miary*- www.sanktuarium..., A. Paradyka, *Z dziejów wąwolnickiej szkoły* - [www. sanktuarium.....](http://www.sanktuarium...), A. Paradyka, *Powstanie Styczniowe w Wąwolnicy, wąwolniczenie w powstaniu* – [www.sanktuarium.....](http://www.sanktuarium...), Joanna Kadłubowska -Wąciór, *Gmina Wąwolnica, Ewidencja zabytków*, 2007, mps.; A. Rudzka, *Józef Gosławski, rzeźby, monety, medale*, Warszawa 2009; **relacje**: Wiesława Borowca, Janiny Ziółek, Józefa Kojtycha